

RAIMO NURMI

Monitoimialayliopisto- konglomeroituminen

Eva Liljeblomin esitelmä Kauppätieteellisen yhdistyksen visiopäivillä 9.3.2011 klo 16.45–17.15 oli virkistävä poikkeus kaikesta siitä poliittisesti niin korrektista puheesta, mitä yliopistoista yleensä ja kauppätieteellisestä alasta erikseen on viime vuosina saatu kuulla. Esitelmä vahvisti epäluulojani rakenteellisen kehittämisen ja monitoimialayliopistokonglomeroitumisen siunauksellisuudesta. Tartun esitelmään, toistankin sitä – jos oikein hänen sanojaan muistan – mutta yritän myös jatkojalostaa teemaa. Ymmärrykset ja väärinymmärrykset ovat tietenkin minun. Poleemista keskustelua tästä aiheesta ei ole sattunut silmiini, korviini kylläkin jonkin verran. Yritän nyt tässä vähän polemisoida.

Rakenteellinen kehittäminen.

Rakenteellinen kehittäminen on uuskieltä, ja se tarkoittaa tässä Opetus- ja kulttuuriministeriölle pyrkimystä yliopistojen yhdistämiseen. Siihen on Opetus- ja kulttuuriministeriöstä katsoen hyviä syitä.

Yliopistoja on hajautettu aluepoliittisista syistä lähestulkoon joka niemeen, notkoon ja saarelmaan. Näin on tullut semmoisia kummajaisia kuin kolme yliopistoa Itä-Suomeen. Ja on sitä muutakin tarta på tårtan.

Totta kai Opetus- ja kulttuuriministeriön virkaihmissen työ vähenee – kaikin puolin hyväksyttävä tavoite – kun on vähemmän yksiköitä mahdollistavana. Sitäkin on helppo ymmärtää, että poliitikkojen on vaikeaa tehdä muuta kuin tätä rakenteellista kehittämistään, koska yliopistoja voidaan substanssiltaan kehittää vain yliopistoissa. Nykyinen Opetus- ja kulttuuriministeriö on sentään pieni vaihtoehtoisuus sille, että eläisimme sellaisessa maassa, jossa opetusministeri diktatuuriin tavoin valitsisi, saanelisi ja valvoisi oikeaa oppia.

Harri Holkerin hallitus asetti vuonna 1987 tavoitteekseen hallitun rakennemuutoksen. Muutoksen sitten toteutti 1990-luvun alussa hallitsematon schumpeteriläinen luova tuho. Sellaista ei yliopistoille tapahtune, koska ne eivät ole niin suoraan markkinoiden heitteleinä.

RAIMO NURMI

• e-mail: rw.nurmi@gmail.com

Mutta yliopistojen rakenteellinen kehittäminen tulee tästä samasta vanhasta poliittisesta poliinistä.

Yliopistojen operatiivisen toiminnan kannalta monitoimialayliopistokonglomeroitumiselle ei ole ollut tarvetta. Suuruuden ekonomia ja mittakaavaedut eivät realisoidu tietointensiivisellä alalla sillä tavoin kuin tavaratuotannossa. Tutkimuksen ja opetuksen vaikuttavuus tulee niiden tasosta eikä tuottamisen määrästä. Tosin tulosjohtamisjärjestelmässä yliopistotkin ovat oppineet tuottamaan määrällistä jonninjoutavaa.

Saman alueen yliopistojen yhdistäminen on menneestä ajasta. Tieto liikkuu reaaliajassa koko maailmassa. On usein helpompaa tavoittaa kollega, joka on samasta asiasta kiinnostunut tuhanten mailien päästä kuin toisen alan kollega parin seinän takaa.

Opiskelijat voivat suorittaa opintojaan omaan tutkintoonsa vierailuilla mailla, eikä sitä varten ole tarvittu vaihtoon osallistuvien yliopistojen monitoimialayliopistokonglomeroitumista. Nyt on usein hankalampaa ottaa aineyhdistelmänsä opintoja monitoimialalakonglomeroituneen yliopiston sisäältä kuin ulkomaisesta yliopistosta.

Tutkijat ovat luoneet tietämättä monitoimialayliopistokonglomeroitumistavoitejohtamistavoitteista projekteja sellaisten ihmisten kanssa, jotka jakavat heidän tutkimuskiinnostustansa yli maitten ja mantujen. Näin se vain menee ja menee monesti paremmin kuin tutkimusyhteistyö yhden yliopiston sisässä. On suuri iluusio kuvitella, että tutkimusyhteistyötä voisi synnyttää *von oben* hallinnoimalla.

Konglomeraatit

Kansainvälisillä markkinoilla konglomeraatit ovat murtuneet. Neuvostoliitossa niitä sanottiin

kolhooseiksi. Kaikenlaisessa puutteen ympäristössä ne haalivat itseensä kaiken, minkä vain voivat selvitäkseen tehtävistään. Se oli niissä olosuhteissa ”yrittystaloudellisesti” toimiva ratkaisu.

Länsimaissa konglomeraatteja sanottiin monitoimialayrityksiksi. Yritykset laajenivat kansallisilla markkinoilla maittensa sisässä. Kannattavat yritykset konglomeroituivat, ja yhdistivät itseensä kummallisia ja vaikeasti yhteen sovitettavia liiketoiminta-alueita ja toimialoja.

Mutta rajojen auettua konglomeraatit ovat purkautuneet. Yritykset ovat sen sijaan fokuoituneet ja kasvaneet sillä liiketoiminta-alueella, millä ne ovat kyllin vahvoja maailmallisilla pelikentillä. Niillä ei vain voi olla hyvä kovin monella alueella. Suomessa vaikkapa Nokia ja Huhtamäki ovat esimerkkeinä tästä strategisesta muutoksesta, ja niillä on ollut silti täysi työ menestykseen valitsemillaan liiketoiminta-alueilla.

Yliopistomaailmassa tapahtuu nyt päinvastaista. Yllättävää on, että juuri kauppatieteellinen ala on ollut monitoimialayliopistokonglomeroitumassa paikallisesti. Kauppatieteellinen ala on jo ennestäänkin ollut hajalla ja koostunut pienistä alueellisista yksiköistä. Liityttyään nyt pienupuoleisina yksikköinä yliopistomonitoimialakonglomeraateiksi ne menettävät vielä omaa identiteettiänsä ja samalla mahdollisuuksiaan nostaa suomalaista kauppatiedettä maailmanluokkaan.

Nokia luopui monista toimialaloistaan sen sijaan että olisi keskittynyt paikallisesti ja liittynyt alueen muihin ja erilaisten toimialojen yrityksiin. Onko kauppatieteellisellä toimialalla jokin sellainen erikoisominaisuus, että niiden on järkevää toimia vastoin fokuoitumalla kansainvälistymisen logiikkaa?

En ole yhtään varma onko fuusioituminen kauppatieteellisen tutkimuksen ja opetuksen

kannalta ylipäättänsäkään tarpeellista. Mutta toinenkin suunta olisi ollut ajateltavissa. Mitäpä jos olisi muodostettu FSE, The Finnish School of Economics, jolla olisi löyhä keskushallinto ja toimivat paikalliset operatiiviset tutkimus- ja opetusyksiköt. Se voisi vielä liittoutua ulkomaalaisten saman toimialan yliopistojen kanssa.

Epäilenpä että sellaisessa järjestelyssä suomalainen kauppatiede tulisi maailmalla paljon paremmin tunnetuksi kuin pieninä palasina suomalaisissa monitoimialayliopistokonglomeraateissa (tulikohan tämä kauppatieteellistä alaa ohjannut hankala termi nyt vihdoinkin oikein kirjoitetuksi?). ■